

ИДЕОЛОГИЈА ЗА СВА ВРЕМЕНА

Сажетак: У тексту се анализирају политички и национални мотиви историјског ревизионизма у савременом српском друштву, са посебним освртом на ново писање историје Другог светског рата и четничког покрета. Како слике прошлости никада нису потпуно независне од савремености у којима се граде, у овом тексту се „нова“ историја Другог светског рата доводи у везу са скоријом прошлосту, са ратовима деведесетих година и индиректним покушајем давања легитимитета мотивима са којима су они вођени.

Кључне речи: национализам, четничка идеологија, Слободан Милошевић

Најпопуларнија размишљања о прошлости у данашњем српском друштву се свде на оно што се уопште није десило – „а могло је“. Питања „шта би било“ да је нешто било другачије, да победници нису победили или да губитници нису изгубили, да савезници нису били у савезу, или да су противници били савезници, постала су легитимна до те мере да су на њих у „постмодернистичком“ доживљају прошлости почели да одговарају и историчари. Размишљање о историји на бази измишљених претпоставки и површног утиска може да буде својствено „обичном грађанину“, али само оном који нема свест о комплексности и међузависности историјских збивања и који мисли о прошлости искључиво у складу са својим дневним идеолошким жељама. Та врста спекулација тражи измишљену слику прошлости, на коју ће се надовезати нове измишљене претпоставке евентуалног даљег измишљеног развитка друштва, са измишљеним претпоставкама о томе како би изгледало шире окружење, односно, са измишљеним контекстима и прошлости и тадашње садашњости и тадашње будућности.

У овом смислу, није Балкан нешто посебно у односу на читав остали свет. Нема овде вишка историје, само је овдашња „елита“ довољно неодговорна да свесно навикава јавност на неограничено конзумирање демагошких бајки. Зато се развија „култура“ псеудоисторијске препотенције која учи да су „некада давно“ овде цветали само цареви, да су сви били бар у сродству са њима, да свако може да буде све, па и да писци својом маштом, или историчари по наруџбини, могу да

мењају прошлост. Нема овде вишка историје, већ вишка историјских прича о три-четири историјска фрагмента који се мултипликују до бесконачности и неколико националних стереотипа којима се објашњава читава прошлост, садашњост и будућност. Истовремено, присутан је мањак стварне историје. Читави векови историје су ван интереса јавности. Свети Сава, па празнина, цар Душан, Косовска битка, па огромна празнина, Први српски устанак, Карађорђе, Милош, па празнина, Петар I, Александар, па празнина, четници и Михаиловић, па празнина. И то је углавном сва „позната“ историја. Овакав огроман мањак историје и мит о две-три личности (уз додаток још две-три из неког другог ванполитичког свемира: Тесла, Пупин и одскора, Миланковић), представљају углавном све што се од „историје“ признаје. Уз тотално непознавање историје социјалистичке Југославије, па чак и Југославије као државе уопште. А оно „прелазно доба“ ратова и распада друштва и државе, осамдесете и деведесете године? Њих данас покрива индикативна ћутња.

Национализам као нормализована идеологија за Балкан (и Источну Европу, као рецепт применљив само на постсоцијалистичка друштва), захтева нову „политику идентитета“ којом се обезбеђује пристанак становништва на све што савремена политичка „елита“ прогласи „националним интересом“, а што никада није далеко од њених личних материјалних интереса. Политика „новог“ идентитета нужно раскида са идентитетом претходног друштва и тражи упориште у даљој (замишљеној и измишљеној) прошлости на коју ће се надовезати. Та нова слика прошлости је нужна како би се за „народ“ нашло прихватљиво објашњење о „пропуштеној прилици“ коју би „свако“ имао само да је непосредна (социјалистичка) прошлост била другачија. Национализам сведочи да је нација „велика“, а то значи и сви њени припадници појединачно, али је непосредна прошлост „крива“ што данас нема „величине“ ни обећане „славе“ у њиховим животима. Зато прављење од историје мита има функцију да утемељи „величину“ и „славу“ нације, да потврди тренутно актуелна „национална права“ било на територије, на „народ“, на културну баштину, да оправда сталешки поредак у коме су носиоци „славе“ нације по „природном праву“ материјално супериорни, а „народ“ по неправди (непосредне) историје материјално инфериоран. Најраспрострањенија митолошка свест испољава се у тумачењима и веровањима у континуитет једне и исте идеје „од Немање до данас“ са изузимањем социјалистичког „уљеза“.

Једна од специфичности „елита“ у друштвима без идентитета а у грчевитој потрази за њим, је да у функционалном насиљу не заобилазе ни једну људску активност. Од спорта, музике, преко културе, до издавачке делатности, просвете и науке, врши се њихова употреба са привидним мотивом доказивања аутентичности идентитета, а стварним – политичке мобилизације припадника у одређеном дневно-политичком правцу. Новоизграђени идентитет добија своје „историјско сећање“ које конструишу „интелектуалци“, некада гуслари, хроничари, дворски писци, данас углавном књижевници (којима је дозвољена

манипулација историјом кроз учитавање и маштање) и историчари који ту „слободу“ сами себи дају. Будући да кризна времена производе кризу колективног идентитета, и изискујући ирационалне аргументе у потрази за новим идентитетом, потискују критичност и ослобађају машту, истовремено омогућавају да историчари својим уделом понекад обликују саму политичку „елиту“, пружајући јој згодан материјал за усмеравање пажње јавности у пожељном политичком правцу. (Нпр: колико јуче рехабилитована је краљица Марија са јединим мотивом наследника да добију њену имовину, што је оправдано измишљеном тврдњом да је краљицу некада „народ“ обожавао. Овим конструктом сви су добили шта им „припада“: „елита“ имовину, срећан „народ“ могућност да се идентификује са својим сиротињским прецима који су имали кога да „обожавају“, а „непосредна“ прошлост још један доказ да је „крива“, и пред „елитом“, и пред „народом“ који од свега понуђеног деле само „исти“ идентитет.) Зато прва и највећа злоупотреба, креће од историјске науке, при чему је од мањег значаја насиље које долази споља, од политике, а неупоредиво важније оно које чине историчари стављајући је у службу политике. Уже посматрано, део историчара себе ставља у службу национализма проглашавајући за саму сврху науке изградњу онога што сами прогласе основом националног идентитета. Примарна злоупотреба историје је њено перципирање као дисциплине која има „патриотски“ задатак да прилагођава слике прошлости захтевима садашњости. Зато пожељна конструкција историје у функцији националистичке идеологије садржи ексклузивну „чисту“ националну прошлост у којој већ сам национални префикс обезбеђује позитивно вредновање, док је њена ирационалност чини најпријемчивијим аргументом национализма и моћним средством политичке манипулације. Да би се успоставио континуитет „чисте“ и „природне“ националне прошлости и садашњости, нужна је примена упрошћавања, учитавања, селекције, избора „традиције“, прећуткивања, па и свесних фалсификата како би се створила нека идеална слика „себе“ на којој ће се привидно градити „идентитет“, а стварно, посредством тако створеног „идентитета“ мобилисати масе за одобравање актуелне политике и прихватање актуелне „елите“ као „природом“ дате.

Последице овакве употребе прошлости су вишеструке: с једне стране, врши се обликовање политички пожељног јавног мњења, стварање манипулацијом тзв. „колективног памћења“, конструише национални идентитет на новим политичким митовима, с друге стране, утиче се на природу саме науке и константно спречава њено еманциповање од митолошке интерпретације, тј. од „патриотских“ садржаја. Понуђене псеудонаучне тезе имају примарну функцију да обликују јавно мњење у правцу прихватања „континуитета“ националне историје које се намеће као саставни део претходно „затомљеног“ а сада поново „откривеног“ националног идентитета. Секундарна функција настаје из примитивног уверења чак и појединих историчара да „победници пишу историју“ па лагодно своју псеудоисторију уносе у књиге производећи манипулацијом нешто што се зове „колективно памћење“ а што је емпиријски доказиво, врло променљива категорија

зависна од количине телевизијских емисија и новинских текстова које се сервирају као „памћење народа“. Крајња и једино битна функција је међутим, мобилизација маса и оправдање за политичко делање.

Ревизија прошлости служи изградњи „новог друштва“ које ће темељити свој легитимитет на дистанцирању од претходног, надозвезивању на неки тренутак у даљој прошлости и проглашавању повратка „природном поретку“. Садашњост се обележава као израз тог „природног“ поретка, као повратак на „изворну“, природну трасу са које је превртљива (увек непосредна) историја привремено скренула друштво. (Пример: данас је нормално чути да се Србија „вратила себи“, „вратила у своје природно стање“ у своју етничку државу.) Зато се вероватно никада раније прошлост није до те мере релативизовала као данас када је науком проглашена разбарушена интерпретација. Интерпретативна историја без чињеница дала је привид легитимности спекулацијама о прошлости са позиција данашњег стања, данашњих вредности и данашњих мерила чиме је осавремењена прошлост потпуно изашла из свог времена и постала садашњост. (Пример: на „антикомунистичкој изложби“, не оној нацистичкој из времена окупације, већ овој сличној из 2014. под називом „У име народа“, стоји податак да је једна „жртва комунизма“ 1942. била на специјализацији у Берлину, што савремени средњошколац са данас сервираном сликом историје може да чита само као учешће „жртве“ у „европској размени студената“.)

Из потребе да се савремености да нови идентитет, а онда из широко распрострањеног незнања и незаинтересованости, прошлост се релативизује и поједностављује што води у њену негацију, а њени актери претварају само у препознатљиве углавном колективне представнике данас схваћеног „добра“ и „зла“, често међусобно замењујући места. Таква „политика сећања“, која се може означити и као његово фалсификовање, удаљава нове генерације од значења и смисла оне реалне прошлости у којој су живели и умирали неки други људи.

„ВЕЛИКИ РАТ“ ПОСЛЕ КОЈЕГ ЈЕ СВАКИ СЛЕДЕЋИ БИО „МАЛИ“

Други светски рат је окосница „новог“ односа према прошлости. Он се данас (зло)употребљава зато што представља сегмент неупоредив са било чим у досадашњој људској историји, а из потребе да се његови неоспорно позитивни јунаци избришу из историје као носиоци нежељене још ближе (непосредне) прошлости. Иако се његова „прерада“ врши већ готово три деценије, увек се проналазе нови механизми којима ће се његова слика радикално изменити. Најновији начин је поново пронађено заборављено име за Први светски рат – „Велики рат“ – које је пре годину-две нагло почело да се користи, а онда ушло у општу употребу. Термин „Велики рат“ је коришћен док није дошло до Другог светског рата, док је то још био највећи рат

у историји. Када је почео Други светски рат, назив је, не случајно, заборављен као неадекватан. Јер, почео је много већи рат. Данашње поновно коришћење овог термина има за циљ вишеструку багателизацију Другог светског рата. Он више није ни велики, ни важан, јер националистичко „ми“ није у њему победило, а национализму је потребно да има „свој“ велики рат. Али ово је само дигресија за још једну, нову митолошку слику за коју се не зна какво ће „колективно сећање“ напрасно произвести. Зато, вратимо се Другом светском рату док је још присутан у „признатој“ прошлости.

Ако се вратимо у предратну и ратну прошлост (оног стварно великог – Другог светског рата) видећемо да нам савременици и њихови данашњи интерпретатори дају дијаметрално различите одговоре. Интерпретатори ће тридесете године видети као нормално, природно стање из жеље да их, прескакањем и брисањем комунистичке власти, прогласе за прошлост са којом треба успоставити континуитет. Ако, међутим, послушамо савременике из 1933. који су у њима живели, чућемо да су тридесете године биле „несрећно доба“, „бедна садашњица“, да представљају „несварено варварство“ које води у хаос. Слично је и са сликом Другог светског рата који се данас интерпретира на бази претпоставки да је нешто требало или није требало урадити (нпр. ући у рат). Ако послушамо, међутим, савременике, чућемо да је после победе нациста у Немачкој, рат неминован. Колаборација се данас правда аргументом да савременици нису имали пуну свест о томе шта фашизам јесте и чему тежи, нису могли знати за концентрационе логоре и масовна убијања, са тезом да је расизам био опште место и да су тада сви мислили у расистичким категоријама. А савременици су колаборанте називали издајницима, концентрационе логоре видели као врхунац варварства двадесетог века, а оне који су се позивали на расу називали расистима.

Данашња слика Другог светског рата која се нуди јавности има корене примарно у идеологији национализма чији би садржај била велика празнина да нема антикомунизма да га попуни. Зато је изградња „континуитета“ националне историје кренула осамдесетих година покушајем да се партизански покрет национализује, односно, да се прогласи ексклузивно српским покретом. Пошто конструкт није успео, деведесетих година је као ипак југословенски покрет одбачен, уз глорификацију четничког као српског покрета. Са фалсификовањем историје у корист једино пожељне четничке идеологије, кренуло се радикално, Тито је проглашаван агентом Гестапоа, а партизани убицама. После 2000. под притиском споља (али не од „антифашистичке“ Европе) партизански покрет је невољно признат, али само као један од „два“ антифашистичка покрета, и то онај неправедан, антисрпски, кривац за сву беду садашњице. После издицања четничког покрета у парадигму губитничког „херојства“ Другог светског рата, може се очекивати рехабилитација и осталих квислинга недићевског типа који се у селективној слици проглашавају антикомунистима, што је за савремени национализам довољна легитимација за позитивно вредновање.

Рехабилитација четништва и колаборације уопште, углавном се не врши из убеђења, нити због заинтересованости за историјске чињенице. Она није продукт уверења да је њихова делатност раније криво интерпретирана, већ само да је криво вреднована. Колаборација се не негира, она само, насупрот некадашњег значења издаје, данас добија ореол жртвовања. Колаборационисти оличавају темељ данас владајуће идеологије. И четници и недићевци се виде само као Срби и антикомунисти, а то, по избору и личном афинитету рехабилитатора, може да се чита као: „демократе“, „европејци“, „домаћини“, „либерали“, „националисти“, „десничари“, „поштени грађани“, „добри људи“... Све остало се у селектованој слици свесно занемарује као неважно, на првом месту њихове жртве.

Нормализација национализма и његово приказивање као врхунца успоставе „природног“ поретка у који индивидуа мора да се утопи, нужно завршава у релативизацији колаборације, а она представља завршницу процеса нормализације фашизма. (Претходни пример: Шта значи неутралан податак о специјализацији у Берлину 1942. него нормализацију нацизма?)

Својство национализма је да не признаје нити се мири са многострукошћу традиција већ бира и селективно извлачи само ону која је „национална“, нужно је проглашавајући „вредношћу“. Данас је четништво та победничка идеологија која своју „прошlost“ уздиже на пијадестал изабране прошлости читавог друштва. Притом, Михаиловић као личност из прошлости нема много везе са Михаиловићем симболом нације двехиљадитих. Данас он симболизује национализам, капитализам, „демократију“, „Европу“, „модерну“ капиталистичку прошlost, одрицање од југословенства, одрицање од атеизма, одрицање од мултиконфесионалности... Он је Србин и антикомуниста. Довољно је близу да поништи из прошлости све оно што се одбацује: и Југославију, и социјализам, и комунисте, и партизане, и мултикултурализам, и једнакост и братство и јединство. Довољно је далеко да буде „узор“ младима. Ратко Младић које је његово друго име, сувише је, бар тренутно, компромитован. Али у будућности, када не буде тако сурово прозаично присутан, замениће га, јер Михаиловић је данас ту само да му сачува место у континуитету националног „пантеона“.

ДЕВЕДЕСЕТЕ ИЛИ: КО НЕ ЖЕЛИ ДА ПРИЧА О МИЛОШЕВИЋУ, ТРЕБА ДА ЋУТИ О ЧЕТНИЧКОМ РЕВИЗИОНИЗМУ!

У данашњем дефинисању појма „непосредна прошlost“ измиче један временски сегмент за који није јасно да ли се „прихвата“ у прочишћену националну историју или искључује из ње. Реч је о деведесетим годинама ХХ века, а контроверзу ствара питање чија је идеологија са којом је Милошевић (као парадигма тог времена), покренуо ланац југословенских националиста и процес разбијања југословен-

ске државе. Њоме се данас не бави нико, ни они који одбацују Милошевића у потпуности, ни они који га одбацују само делимично, ни они који га прећуткују, ни они ретки који га и данас прихватају.

Када се и помену, деведесете се углавном посматрају селективно са великом флексибилношћу у перципирању тренутка „када је све почело“. По једнима „све је почело“ стварањем Југославије 1918. када је Србија скренула са „природног“ пута, по другима све је почело 1945. „наметањем“ комунизма, по трећима Уставом из 1974, по четвртима све је почело доласком Туђмана на власт, по петима све је почело бомбардовањем 1999, по шестима ништа се није десило између 1945. и 5. октобра 2000. – све је било равна линија, а онда је наступила слобода и настављено је тамо где је све стало 6. априла 1941. или 9. маја 1945. Шта се заборавља из последњих већ скоро 30 година? Заборављене су позне осамдесете, Милошевићево „догађање народа“, националистичка хистеричка паролна „Сви Срби у једној држави“, почетак рата 1991... Међутим, само слика прославе са Газиместана из 1989. довољно сведочи о тада победничкој идеологији. Са свим митолошким наносима (о звоњави Богородичине цркве, о Вуку Бранковићу, о одбрани Европе, о оружаним биткама пред српским народом...) она говори о клими која је владала, о идеолошким потребама тренутка, о националистичкој хомогенизаји свим средствима. Слика са Газиместана ништа не каже о историјској Косовској бици, али све говори о 1989. години, као што мит никада не говори о прошлости на коју се односи, већ о оној у којој се гради. Зато и други паралелан мит који је тада настао, мит о четништву из Другог светског рата, нема много додирних тачака са оним што се десило пре много година. Има само са много ближом прошлошћу, са временом у коме је изграђен, односно, са ратовима деведесетих и идеологијом којом су и они вођени.

Новост која је обележила осамдесете године у српској употреби историје је степен њене митологизованости и тотална национализација историјске „славе“ и инородност историјског „мрака“. Неколико тема најделотворнијих за националну хомогенизацију и оправдавање актуелне политике крајем осамдесетих година непосредно су припремале политичко деловање. То је била тема геноцида која је, изгубивши својство захтева за сазнањем, постала окосница изградње идентитета нације-жртве, али не жртве конкретног збивања или конкретне идеологије, већ жртве историје и посредно, жртве генерализованих других југословенских народа. Тема завере је требало да потврди „усуд“ нације која је због својих посебних „својстава“ увек била предмет планираног уништења. Из ове две, проистекле су паралелне теме – историјска и национална инфериорност других југословенских народа, и ексклузивност, неупоредивост сопствене нације са првенством у прошлости. Садашњост осамдесетих и нова конструкција прошлости су се среле на задатку обликовања јавности за потребе актуелне политике: у правцу нове националне хомогенизације; оспоравања легитимности југословенске државе кроз доказивање српске прикраћености у њој; успостављања легитимности сукобљавања са другим нацијама у Југославији кроз презентацију њихове историјске инфериорности и

из ње проистекле агресивности; оправдавања метода размене становништва под плаштом историјске утемељености идеје о немогућности заједничког живота; оправдавања ратног исхода југословенске кризе као неминовног и историјски оправданог пута. За идеологију „братства и јединства“ више није било места.

После низа ратних пораза овакве политике, али и сазнања да рат није донео ништа друго осим богатства једном делу нације и беде другом, после стварања државе без „славе“ и нације без неупитне историје, Милошевића и његово време су заборавили готово сви. За данашњу политичку и интелектуалну „елиту“, која је углавном на десном политичком спектру, и која тражи континуитет са предратном Краљевином Југославијом (Стојадиновић који је волео да „кокетира“ поздрављајући уздигнутом руком често им је позитивна парадигма тог времена), социјалистичка Југославија је „тоталитарна прошлост“. Њен однос прама Милошевићу није једнозначан, иако је његова оцена позитивнија од оцене Тита који је у овој групацији сатанизован до непрепознатљивости. Екстремна десница ћути о Милошевићу јер није реализовао идеологију, и када рехабилитује четништво враћа се на оно из Другог светског рата. Истовремено, отворено слави Младића као хероја четништва, а он је био Милошевићева десна рука на истом послу. Део „проевропске“ прочетничке деснице Милошевића одбацује у потпуности, наглашено га проглашавајући „комунистом“, а 5. октобар 2000. слави као међаш између комунистичког и демократског поретка. Исто тако наглашено ћути о идеологији коју је Милошевић спроводио, којој је и сама некада припадала и о „четничким“ границама које је са њим цртала. Њена амбиваленција је посебно видљива у чињеници да Милошевићу одузима свако националистичко обележје, остављајући му само „стаљинистичко“, ма шта то значило у контексту вишепартијности и приватизације које је управо он увео.

И део левице, посебно онај екстремнији, најрадије прећуткује Милошевића. Иако радикално одбацује четништво из 1941. спреман је да правда Милошевића као „браниоца“ Југославије. Зато се ни левица углавном не бави његовом идеологијом, ни границама које је успостављао, ни протеривањем несрпског становништва које је вршила његова војска иако „није била у рату“. Део левичара покушава да га тихо „одбрани“ од њега самог, тврдњом да је са рехабилитацијом четништва и колаборације уопште, почело 2000. И по њима је Милошевић још увек делимично бранио комунизам и Југославију, а са четништвом је „кокетирао“.

Ретко ко је данас спреман да се „помири“ са чињеницом да је Милошевић само преузео четничку идеологију, и то управо ону из Другог светског рата. Десничарима то не одговара зато што не желе да Милошевићеве ратне поразе идентификују са четништвом. „Проевропски“ десничари не желе да Милошевићеве злочине изједначују са четништвом, лепше звучи ако се каже да је то остатак „комунизма“. Делу левичара не одговара да призна некадашњу заблуду да је Милошевић „бранио“ комунизам и Југославију. У заговарању „чисто“ класног принципа у говору о прошлости, савремена левица се нападно

ослобађа обавезе сваког осврта на „национално“, доживљавајући га као „либерално“. За њу је својство југословенског социјализма само друштвена својина и самоуправљање. Као да га се стиди, и она заборавља темељни принцип без којег не би била могућа социјалистичка Југославија, заборавља на идеологију „братства и јединства“, ону која је одбачена крајем осамдесетих година и тотално разорена деведесетих. А управо најрелевантнији аргумент за давање одговора на питање којој идеологији „припадају“ деведесете године, требало би да буде лоцирање времена у коме је дошло до дисконтинуитета у односу према националном питању. Недвосмислено, дисконтинуитет се може означити одбацивањем синтагме „братство и јединство“. Испољавања национализма било је у свим југословенским срединама и током свих претходних деценија, али дисконтинуитет обележава тренутак када је национализам из вицева и кафана пренет на званични политички ниво. Зато, не почиње ревизија историје Другог светског рата тек са скупштинским одлукама. Она почиње са усвајањем и применом четничке идеологије као државне акције, а то се десило са Милошевићем и четничким границама ка којима је покренуо војску ради остварења четничке идеје „сви Срби у једној држави“. Разбијање „братства и јединства“ националистичком политиком, српске границе у Хрватској и Босни, увођење у војску кокарде и избацивање из ње неспрских кадрова, значило је прихватање четничке идеологије.

Деведесете су обележиле размеђе између две идеологије – комунизма и национализма. Уочљиво је да ма колико у њима партиципирани, националисти не присвајају ту деценију. Теза којом одбацују Милошевићево време и одричу да је то време национализма заснива се на аргументу неискрености уверења носилаца идеологије и њеном произвођењу од комуниста („бољшевички апаратчик“, „комунистички генерали“...). У мери у којој су били фасцинирани Милошевићем када је кренуо у обрачун са свим другим нацијама у Југославији, националисти га се данас одричу као ратног губитника. Али никада не заборављају због чега су га некада издигли на место српског националног вође. Идеологија са којом је то постао крајем осамдесетих година је била идеологија четништва, идеологија окупљања „свих Срба“ по цену пресељења читавих народа, српска држава са препознатљивим далеким границама у којима историјски никада није била. Зато га данас прећуткују као што су дуго прећуткивали и пораз Михаиловића 1945. и чекали неко „боље“ време у коме ће ревизија истине бити друштвено прихватљива и пожељна. Данашње грчевито држање национализма за четнички покрет има своју димензију која се односи на ратове деведесетих година. Рехабилитација идеологије која обећава ирационалне националистичке циљеве, иако историјски више пута поражена (последњи пут деведесетих), има функцију да сачува за неку пожељну будућност прво, оправдање мотива којима су и ти ратови вођени, а онда, да лако произведе нове јунаке од данас осуђених неуспешних извршилаца. Као што се то већ једном десило са губитницима из 1945. који су постали нови јунаци данашњице. Читав овај конструкт за будућност се већ може препознати у „одсуству“

злочина из деведесетих. Милошевић је „омражен“ због онога што је учинио „нама“, али не и „другима“. Са његовим падом у присилни заборав, хиберниране су и деведесете године. Парадоксално, али данас се „води“ Други светски рат, док су ратови из деведесетих привремено завршени. И као што поновно „започињање“ Другог светског рата није било могуће без промењених спољних околности, тако се стрпљиво чека да се у некој будућности, у другачијим околностима, још једном отворе и рехабилитују ратови деведесетих са питањем шта би било само да није... Или је и тај процес већ започео? Само још није стигао до скупштине.

Olivera Milosavljević

THE ROLE OF IDEOLOGY THROUGHOUT HISTORY

Summary: The paper analyzes political and national motives for history revisions in contemporary Serbian society, with a special emphasis on rewriting the histories of World War II and the Chetnik movement. Starting from the premise that images of the past are never completely independent from the present in which they are created, the author draws a connection between the „new“ history of World War II and the recent past and the wars waged in the 1990s. The thesis is that the revision of WWII history has been used to legitimize the motives for the wars in the 1990s.

Key words: nationalism, Chetnik ideology, Slobodan Milošević